

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 61 (10046)

1976 чылдың март 12, пятница

1925 чылда үлдисилеттинген

Өртүз 2 көп.

Онгу беш чылда салдынып турар социал калбак программа ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевири 16-18 хуу, колхозчуларның нишмилештирген ажыл-агыйлардан алыр орулгазын 24-27 хуу көвүдедири, херегел фондуларының күсели-биле төлевирилери болгаш чигелделерни 28-30 хуу улгаттырарын көрүп турар. 545-550 миллион дөрбелчин метр чуртталга черин туткан турар. Кадык камгалалын, улус өөредилгезин болгаш культураны улам хөгжүдөр талазы-биле хемчеглерни боттандырып чорудар.

(1976—1980 чылдарда СССР-нің улус ажыл-агыйын хөгжүдериңиз кол угланышкындарындан).

МАЛЧЫННЫҢ БИЛИН БЕДИДЕР ДЭЭШ

Малды ажаап, кадарары, чөмгөрү—кижини күш-ажылындан аңгыда мергежилдин, билин база негээр. Ону барымдаалаа, зооветеринарлар системасын чер-черде организаптап, бөлүмнерни болгаш школаларын тургузсаң. Ол кичээлдерни партия организацалары организаптап, удуртуп турар.

Бо өөредилге чылында республикада 242 бөлүм болгаш школа ажылдап турар. Ында 5780 ажыл кижжи хаара туттунган. Зооветеринарлар өөредилге өвүр, Бай-Тайга, Улуг-Хем болгаш еске-даа районнарның ажыл-агыйларында багай эвес организаптаттыңар. Ол районнарда малчыларның 80 ажыл хуузу өөренип турар. Мыйыстыг бола мал кадарчыларның хөй кезин өөредилгеден хаара туттунган болза, хойжуларын чүгүл 43—50 хуузу өөренип турар. Чөөн-Хемчик, Бий-Хем, Каа-Хем, Тес-Хем районнары колхоз, совхозтарда өөренип турар хойжуларның саны көңүгү эвээш. Чөөн-Хемчик районда өөренип чогуур 1300 хире хойжудан чүгүл 288 кижжи бөлүмнөрдө хаара туттунган. Улуг-Хем районда 300 хире, Бий-Хемде 150 кижжи өөренип турар.

Хойжуларның зооветеринарлар өөредилгезин организаптаарыңа кыштагаларның аразынын ыраа болгаш айтырып шаптыктап турар. Ындыг болза-даа бо айтырыгын ажыл-агый бүрүзүнүн турар-байдалын барымдаалап тургаш, өөредилгени организаптаар арга бар. Апаа чижек кылдыр Бий-Хемде «Өө» совхозтун хойжуларын ортузунда организаптап өөредилгени кирип болур. Хойжу бригадалар бүрүзүндө специалисттерни тускайлап быгылаан, өөредилгени чангыс хуу эртертер кылдыр доктааткан. Ол ажыл-агыйга хойжулар кичээли үстүп көрбөзүн. Тандыда «Коммунизмниң херели» колхоз чылдың-на чангыс кыштага хойжулар чыгып, кичээлдерни эртертер турар, ол чорук эки түнөөдү көргүскен. Колхозтун тускай эртертерлерин ол хуу кичээлдерин эртертер, хойжуларын бир ай дургузунда кылган ажылын түнөөп турар. Ынчак хойжуларга автолавка, амьдарал хандырылганың ажыл-агыйлар чеккилеп кээр.

1974 чылда республиканың Көдээ ажыл-агый министрствозу Тываның көдээ ажыл-агый дуржулга станциязы-биле кады хойжуларның болгаш специалисттерниң бүдүрүлгө киришпей тургаш, өөренирин чижек программанын ажылдап кылган. Ол программаны СЭКП обкомунун көдээ ажыл-агый кылдын деткээп болгаш республиканың колхоз, совхозтарыңа сүмөлзөн. Ол программда айткан хуу эзууга алырга, хойжулар алды хонук дургузунда элчег эзууга сурга өөренип. Шап мылг байдал-биле олар өөредилгенин долу курузуп эртер болгаш шыггалдар дужаар. Сакманиктер хойжу коданарже баар мурнуна база үш хонук хуу-саалыг өөредилге эртер.

Республиканың ажыл-агыйлары ол программаны эзууга хойжулар ортузунга кичээлдерин эртертер соонда бирги болгаш ийги классын хойжуларын саны дыка ескен.

Чамдык совхозтарда болгаш колхозтарда бо ажылды эки тургусканы болза, ында чылгычакчы организацаларынын организацалык болгаш мобилизакчы ролун, хойжуларның билин, мергежилдин бөдүрүлгө дээш оларны кичаар ажылдап турарын көргүзүп турар.

Малчыларның зооветеринарлар өөредилгезин чамдык ажыл-агыйлар ам-даа бедик деңгелег чедир организаптаан. Ындыг чижектер Каа-Хем, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем болгаш еске-даа районнарыңа колхоз, совхозтарында бар. Олар малчыларның билин, мергежилдин бедиринче, материалдык соңуургалын көдүреринче кошкак сагыш салып турар. Оон уламындан республикада 180 чылгычын аразында мал ажылынын чангыс-даа мастери чок. Ызаа ажаакчыларда чүгүл 13 кижжи ыңдыг аттыг. 225 техник-осменатордан чүгүл 30 кижиге «Мал ажылынын мастери» атты тывыскан. Мындыг чөгенчик байдал чер-черде көдээ ажыл-агый организацаларындан дуржулчуларын, специалисттерин дүвүрүдүр уур-луг. Малдын баш санын өстүрер, оон чаш төлүн менди камгалар алыр, малдан алыр продукцияларын бүдүрерин болгаш ону күрүнег садарын көвүдөдир дээш бүгү күжүн, арга-дуржулгазын харам чокка берип турар хойжуларга, саанчыларга, чылгычыларга, ызаа ажаакчыларга таарымчалыг байдалдарын тургузар, оларның политиктиг билин болгаш профессионал мергежилдин бедир дээш зооветеринарлар четкинин улам калбарты—колхоз, совхозтарда партия организацаларынын сонгаралды болбас сорулгазын болузар.

Онгу беш чыл бүдүрүлгенин ажыктынын болгаш шынарның беш чылы болганда, көдээ ишчилерин ортузунга эртер турар кичээлдерин дээштин, оларнын шынарлыг болурун чедип ал, хойжу болгаш малчын бүрүзүнүн өөредилгезин кичээлгеини улам күштөдери чугула. Оон-биле кады партиянын XXV съездинин материалдарын, ылангыя СЭКП Төп Комитетинин Отчет илеткелинде эш Л. И. Брежневтин иди үндүргөн чүүлдерин болгаш сорулгаларын, эш А. Н. Косыгинин «1976—1980 чылдарда СССР-нің улус ажыл-агыйын хөгжүдериңиз кол угланышкындары» деп илеткелни мал ажылынын ишчилерини таныштырып, ол партияны чугула документтерин ханызы-биле өөренирин ферма, хойжу бригада бүрүзүгө организаптап чорударын партия организацалары холга алыр уjurлуг.

СЭКП-НИҢ XXV СЪЕЗДИНИҢ ШИИТПИРЛЕРИ АМЫДЫРАЛГА БОТТАНДЫРААЛЫҢАР!

СЭКП обкомунда болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелинде

СТАНДАРТ ЁЗУГААР

Бүдүрүп үндүргөн продукцияның шынарын экинжидеринге стандарттарның ролун бедир дугайында СЭКП ТН-ның болгаш СЭКП-нің Министрлер Чөвүлелиниң 1970 чылда туралы алган дөнтөөлүнүң күөстүтүп хуузулган дугайында айтырыгын чугаалайып көргөш, ол талазы-биле анык республиканың чамдык министрстволары, бүдүрүлгелери болгаш организацалары кылып чурттанган СЭКП обкомунун бюрору, Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлели демдегезин.

Тоску беш чылда үлөтүргө 95 күрүне стандарттарын шыңгээткен, шынарын экинжидеринге болгаш кылыгларның техниктиг талазын бедиринче угулган 600 ажыл хемчеглерин боттандырган. Ол талазы-биле анык «Тыва даг-дугу», «Тыва кобалы» комбинаттарын, Кызылдың даарылыг фабрикаларын, алыг заводунуң коллективтери эки чорудуп, эртер-техниктиг депшигени дүргөдериңиз, технологияны чаартырыңа болгаш социализмни чарышты калбартырыңа кичээлгеини угландырып турар.

Ынчалза-даа продукцияның шынарын экинжидеринге стандартизацияның ролун республиканың чамдык бүдүрүлгелери чедир үнөлөөкү турарында чыл бурду-ле курстандарттарын 30 хире хуузу чогуур үезинде шыңгээттинмей, стандарттарның

негелделеринге ханыдышкынар болуп турар. Оон уламындан үлөтүр продукциязының 1200 хевирлериниң чүгүл 116-зына шынарын бирги категориязын тывыскан.

Аш-чем үлөтүрүнүң, «Тыва үлөтүр тулуг материалдары» эргелелдерин, «Тыва көдээ тулуг» трестин, эш, сүт комбинаттарын, «Тулуг нескетери» комбинаттын, Улуг-Хем ыш үлөтүр ажыл-агыйнын, Устугу-Енисейниң балык заводунуң коллективтери курстандарттарның негелделерин үргүлүп үрээр таварылгаларын болдуруп турган.

Республиканың үлөтүр продукцияны эш кылыг чок бүдүрериниң талазы-биле Москва, Ярославль, Ижевск, Львов ховрайларның мурнакчы дуржулгазын ам-даа четпес аныктып турарын демдегезиниз, продукцияның шынарын экинжидери, ол ажылче чонну калбаа-биле хаара турдуры-биле бо чылдың март 10-дан сентябрь 10-га чедир республиканың үлөтүр бүдүрүлгелериниң кылган продукциязынын шынар көрүлгезин эртертер дугайында дөнтөөлү СЭКП обкомунун бюрору, Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлели, өлбөрчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкомунуң хуузулган.

Улуг-Хеминиң ыш үлөтүр ажыл-агыйның ыш дилер чеге тоску беш чыл палатын хуузадан эрте күөстөткен. Бо чылдың баштайгы айларында чектиг коллектив бедикте социализмниң хуузагалыи база чедиптишпеге боттандырып, республиканың улус ажыл-агыйында 1971 күбөмөт дилиг материалдарын берген.

— Бригадада шупту 25 кижжи бис. Коммунисттиг партияның XXV съездинин шийиткирлери-биле танышкан, дискончи-

лер улам хей-аыт кирип, кодураушкунуң ажылдап, амьдарып шынарын экинжидеринге турар. Ынчалган онгу беш чылдың палатын оонаалдарың чедиптишпеге хуузагалыи бисте бар дөнтөөлү чыгып чок—де, ыш дилигчелериниң бригадир, коммунист П. Шерби-нин чугаалаа.

ЧУРКАА: бригадир П. Шербин (он талазында) боттун дуулаагызын А. Кулар-биле бригаданың ажыл-херези чугаалайып тур.

КУШ-АЖЫЛ-БИЛЕ ХАРЫЛААР БИС

Л. И. Брежневтин XXV съездине кылган СЭКП Төп Комитетинин отчоду, А. Н. Косыгинин съездине кылган илеткелни, чөдөр беш чылдың документтерин тоску дилиг бистин чүртүвүсүн кайы хире уугу ажылдарын кылдыганын толугай чугаалай турар. Шынар-ла, амьдарал-туртталгасы чылдан чыкче экинжидер, чаагы үлө-херектерин хуу бүрү бүдүп, тургустунуп турарыңа кичээлгеини өөрүшкүзү чайгаар-ла ханызын кээр.

Манаа чижек кылдыр бисте аныктып турарыңа «Детский мир» магазиниң аш-көдээ чыл саткыда Кызыл-салгынын биринчи коллективтеринин бурзаштыг саангыларын келген. Тоску беш чылдың саангыла палатын хууза бетиңе күөстөткөш, элчегелит онгу беш чылда элчегелит боттандырып керткен. Ол чорук шынарын болгаш аныктыг чорукту бедирлериниң онгу беш чылдың шалыгын күш-ажылыны-биле өгөдөп, бо чылдың январь, февраль айларында бүдүрүлгелер эки көргүзүлгелерин чедир алырыңазын илгитип болган.

Коллектив кижигүлери съездинин материалдары-биле танышкан, бедикте социализмниң хуузагалыи алган бис. Бо кватталдың март айда 344 муң рублдин барамын салып сайгарар уjurлуг бис. Баштайга айларын түнөөлери болгаш аныктыг чорукту бедирлериниң кол үлөсүн ийде деп санап турар мен. «Салгынын депшигелит хевиртерин калбаа-биле хөгжүдөр, салгы черлериниң ажылдаар чурумун экинжидер, чонга салгы хандырылганын деңгелди улам бедирлер, салгы алычарының барамын салып алырыңа чарыгдар үе-шагы кичирерип хандыраар» деп СЭКП-нің улус ажыл-агыйын хөгжүдериңиз кол угланышкындарында аныккал бо одурулдар, ылангыя салгыкылар бистеге дорт хамдарар.

Л. ХАЙДЫП, Кызылда «Детский мир» магазиниң салгызын, Совет салгының тергитини.

ПРОПАГАНДА БӨЛҮНҮҢ ХУРАЛЫ

Партияның XXV съездинин материалдарын ажыктып чоннарта таныштыры-биле СЭКП обкомунун пропаганда бөлүгү бо хушнерде республиканың районпартияче, колхоз, совхозтарын, найыс-лаадың үлөтүр бүдүрүлгелеринче лекция, беселелерин кылдып чорур. Дүгүн СЭКП обкомунга проблемалык сургалдыг чөвүлө хураалга партия Төп Комитетинин кейжигүчүгө кандап, СЭКП обкомунун бирги секретары, партиянын XXV съездинин делегати Г. Ч. Ширининиң чугаалайды.

БАЙЫРЛЫГ МИТИНГ

Партияның XXV съездинин материалдарын таныма-рынга болгаш оң ажылынын чедиптишпеге доозулганыга тураскаткан митинг өвүр районнун «Кызыл туң» колхозунга болуп эртен. Апаа рай-куоскомнун даргазы Б. С. Семис-өөл партиянын XXV съездинин ажылынын бооп эртен-ниниң болгаш оң хуузулган шийиткирлериниң дугайында илеткелди кылган.

Митингке санал берген эштер Б. Менгуш, К. Сат. Ш. Оорман, С. Ондар болгаш өөндө эскелер партия ТН-ның бугу дөнтөөлгө тайбыңы камгалар, бистин чүртүвүсүн экономиказын быгылаар, совет кижилериниң амьдарал-чуртталганын экинжидер талазы-биле боттандырып турар хемчеглерин ийи-биле деттик, партия, чачанга өөрүп четтиргенин илергелерин.

Тыва АССР-нің девискээринге РСФСР-нің район (хоорай) улус судуларының болгаш 1976 чылдың апрель 11-де чогуур умурлуп улус судуларының санын дөнтөөлү дугайында ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ДОКЛААЛЫ

РСФСР-нің суд тургузуу-ну дугайында Хоойлуун 29 чүдүлгө база «РСФСР-нің район (хоорай) улус судуларының судулар дугайында Дүрүчүлү» 16. 18 чүдүлгелерге түштүг Тыва АССР-нің Дээди Советинин Президиумунун доктаалыры болза:

РСФСР-нің район (хоорай) улус судуларынын улус судуларынын элчегелит сонгула-зын 1976 чылдың апрель 11-де чорудары-биле холбаштыр район (хоорай) судуларынын болгаш Тыва АССР-нің девискээринге чогуур уjurлуг улус судуларынын санын дараагында хемчегелит доктаалыр:

Кызыл хоорайнын улус суду-га—5 улус судузы.

Бай-Тайга районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Барып-Хемчик районунун улус суду-га—2 улус судузы.

Чөөн-Хемчик районунун улус суду-га—2 улус судузы.

Каа-Хем районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Кызыл районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Монгуш-Тайга районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Өвүр районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Бий-Хем районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Танды районунун улус суду-га—2 улус судузы.

Тожу районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Тес-Хем районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Улуг-Хем районунун улус суду-га—2 улус судузы.

Эрзин районунун улус суду-га—1 улус судузы.

Тыва АССР-нің Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-нің Дээди Советинин Президиумунун Секретары С. ИРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1976 чылдың февраль 18.

ТАЙБЫҢ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛГЕ ЧАА-ЧАА ЧЕДИЙШКИННЕРЖЕ

СССР-нің Дээди Совети 25 чыл мурунда Тайбың камгалалының дугайында Хоойлууну хуузулган. Апаа холбаштыр Тайбың камгалалының Совет комитетинин даргазы. «Улаустар аразында тайбының быжыгалаары дөнтөөлгө» делегей-ниң Ленинниң шаңгалынын лауреады Н. С. Тихонов СЭТА-ның корреспондентиниң айтырылганыга харылааган.

Чөдөр беш чыл мурунда Варшавага тайбың талаалакчыларын ийиге Бүгү-делегей конгресс чыгып деп, ол чугаалаа. Конгресс чер кырында тайбынын быжыгалаарыга улаустарын чайгылыш чок турар-соруун илереткен. Оон кир-жикчилери ола кичээлгеиниң дайымы пропагандаларында уур демисел дугайында айт-тыгыч улаулардырганнар. Чаа кылдыр калды-даа хевирлиг кылдыр пропагандалааны дээш көзөмөч харыскалганын хуу-лодирин көргөн тускай хоой-лууну хуузулган алырыңа чер бөмбүрээниң бугу чурттары ол конгресс чыгып турган. Ол кийтиргы бугу делегейниң миллион-миллион кижилери калбаа-биле дөнтөөш.

Делегейниң тайбың талаалакчыларын ийиге конгресс-

рында каттыктып турарын СССР-нің Дээди Совети иле-реткен. Дайымы калды-даа хевирлиг кылдыр пропагандалаар чорук тайбың херезинге хоралыг, чаа дайынын үнүп көзүрүп айымын тургузар болгаш кижик төрөгөтөнгө уур эң-не аар кем-херек үлөдүрүшкени болуп деп СЭКП-нің дээш хоойлуку-дуга органы ычан медет-ле. Ынчалган дайынын пропагандалаарың талазы-биле бурдузуп кижилериңиң судула дөнтөөлү болган эң-не аар кем-херек үлөдүрүшкени кылдыр бурдузуп суду-лаар апарып ол хоойлууда айткан.

Оон бээр 25 чыл эртенге. Тайбың камгалалынын дугайында ычанга хуузулган судула дөнтөөлү болган эң-не аар кем-херек үлөдүрүшкени кылдыр бурдузуп суду-лаар апарып ол хоойлууда айткан.

Варшава конгрессиниң мыйты-

даа социализмни чурттарын, тайбында ынактыктыг демократия чурттарын могай чок демиселдерин түнөөлгө бөм-бүрөк кырында политиктиг байдалга чотумчалыг чүдү-дөр чедип алдыган. СЭКП-нің XXIV съездининиң хуу-лоо алганы Тайбың програм-малы тайбынын камгалал, быжыгалаарыңа өөргөтө кал-чаа-да аажок улау хуузул-ган болган.

СЭКП-нің XXV съездине делегей байдалын, делегей хөгжүдериңиз болган кол-кол бурдугаарлаашкындарын ык өөренип көргөш, делегей айт-тырылганыңа партиянын чаа-чаа сорулгаларын тол-дурткан болгаш олар Тайбын программаларың уулу-бес уламычалыктың, улам сайы-лары бооп турар. Ол—тай-бың болгаш делегейге кады ажылдагыда дээш, улаустар-ның хоругу болгаш хамаа-рышмас хоругу дээш моон-даа сонгар демиселди програм-малар СЭКП ТН-ның Чыг-гыш секретары эш Л. И.

Брежневтин чавырымышкы-нын боттуп болууларыңа уг-ландыр салган чаа сорулга-лары тайбынын болгаш улаустарын айыма чок чо-руун камгалаарың херезинге чаа-чаа чедиптишпеге бот-дурткан тайбынын бугу де-миселчилерин өөрүк кичирип турар.

Империализмниң агрессия бөдүрүткү чавырымышкы-нын улам калбарыңа шапты-тарчычө чүткүп турарлар. Чаа дайынын пропаганда-зын чепсек-хереселди хол-дан ам-даа салбай, Совет Эвиңделгени, социализмни дем-каггыштырылганын чүрт-гыштыра улау хол-мөте нег-пелериниң күштөдериңиз орадаштырыңа, «соок дай-ныш» үезинче дедир кич-иринче кийгирип турар. Ын-дыг нүгүзүчүлөр бөдүлгө-мачулар каттыктып киреп алган, чавырымышкынын сооксарыңа, чепсеганын-киниң дүжүрүн болдура-ын орадаштып, күрүлөөр аразында бүрүшпес болган.

Уду-дөдөр хоралыгар чорук-ту негелдери, делегей дай-нышын күткүп үндүрерин кор-дан турарлар.

Тайбың талаалакчылары бо-тарының серемчелдери мо-гай чокка дөнтөөлү, дайынын пропагандалаа, өскүдөр чорук чер-ле болганга хоойлу эзу-лаар хоруттунган турарың не-гээр уjurлуг.

Кижилериниң амгы болгаш келер үеде-даа салгычлары-нын тайбың байдалга чурт-таар чоруну хандырыңа ула-тыгана СЭКП-нің XXV съездининиң шийиткирлери со-вет хей-ниги, дайынында миллион-миллион тайбың та-лаалакчылары ийи-биле лет-кип турар. Тайбың камгала-рынын дугайында хоойлууну Совет күрүнеиниң дээш ор-ганымын хуузулган алганын бээр чөдөр беш чылдың де-миселчилерин, тайбынын совет талаалакчылары чер кырыга быжыг, чөдүт болгаш демо-краттыг тайбынын тургузары дээш эртерген чугула бугу чүдүлгелерин кылдыр шийиткир-ли.

БУГУ ДИПТЕРДЕН

үшкү арын 1976 ч. март 12

